

математики, статистики та економіки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: технології навчання економіки, історія науки і техніки.

РІЖНЯК Ренат Ярославович – доктор історичних наук, професор кафедри математики Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: технології навчання математики, історія науки і техніки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

PASICHNYK Natalia Oleksiivna – Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of Applied Mathematics, Statistics and Economics of the Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of research interests: the technologies of teaching Economics, history of science and technology.

RIZHNIAK Renat Yaroslavovych – Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of Mathematics of the Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of research interests: technologies of teaching Mathematics, history of science and technology.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2021 р.

УДК 378.147

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-198-51-55

ПЛЮЩ Валентина Миколаївна –

доктор педагогічних наук, доцент,

в.о. декана природничо-географічного факультету

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8099-1566>

e-mail: valentynapl@ukr.net

БІЛІНГВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Розвиток сучасного суспільства в умовах сьогодення відбувається прискореними темпами. Модернізація в соціально-економічній, технологічній сфері, збільшення обсягів виробництва, розвиток міжнародних зв'язків передбачають підвищені вимоги до процесів підготовки фахівців в різних галузях. Посилення глобалізації та інтеграції спричинило потребу в удосконаленні підготовки фахівців, в забезпеченні академічної мобільності, як викладачів, так і студентів. У сучасному світі іноземна мова є не лише засобом комунікації, а й інструментом професійного зростання. Особливого значення набуває білінгвальна компетенція в контексті підготовки майбутнього учителя, який повинен володіти високими навичками аналітичної діяльності, вміти працювати в команді, бути творчою особистістю, готовою до вирішення міждисциплінарних задач, володіти професійною комунікативною компетентністю на рідній мові і, як мінімум, на одній з іноземних мов. Актуальною є підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін на білінгвальній основі, оскільки великий обсяг інформації з природничих дисциплін, наукові фундаментальні праці та першоджерела наукових відкриттів в цій галузі представлені, передусім, англійською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема білінгвального навчання була предметом вивчення представників як філософії освіти (В. Андрущенко, В. Кремень, І. Зязюн, Н. Ничкало, С. Клепко та ін.); так і професійної підготовки фахівців (О. Антонова, Р. Вайнола, О. Дубасенюк,

Н. Ничкало, О. Сухомлинська, С. Харченко та ін.). Теоретичним основам білінгвізму присвячені дослідження С. Верещагіного, О. Гарсія, Дж. Каммінса, Д. Койла, Я. Радевича-Винницького. Досвід впровадження білінгвального навчання висвітлений у наукових доробках І. Білецької, І. Зозулі; проблеми та перспективи використання білінгвального навчання у закладах освіти студіювали І. Білецька, Т. Боднарчук, К. Ігнатенко, С. Ситняківська; педагогічні аспекти білінгвізму розкриваються у наукових працях Н. Гальської, А. Лобанової, І. Ісаєвої, А. Міщенко, А. Хуторського, Т. Цветкової.

Необхідність підготовки майбутніх учителів, що володіють двома і більше мовами визначена і в нормативних документах (Закон України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепція «Нової української школи» (2017), «Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років», Постанова № 1187, затвердженої Кабінетом Міністрів України від 30 грудня 2015 року «Про Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти».

Разом з тим проблема реалізації білінгвального навчання майбутніх учителів природничих дисциплін залишається мало вивченою. У літературі недостатньо висвітлено теоретико-методичні підходи щодо формування білінгвальної компетенції та питання методичного забезпечення білінгвального навчання здобувачів.

Метою статті здійснення аналізу поняття «білінгвальне навчання», та обґрунтування особливостей методики ефективного впровадження

білінгвального навчання при підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науково-педагогічній літературі розглядається складне явище багатомовності з його різними видами прояву; визначається авторами за допомогою різних термінів: «багатомовність», «білінгвізм», «двомовність», «поліглоссія», «диглоссія», «еквілінгвізм», «мовні контакти», «мовний дуалізм»,

«контактування мов» тощо. Особливість вживання того чи іншого терміна визначається різними дисциплінарними підходами до проблеми: лінгвістичним, соціально-історичним; соціолінгвістичним, дидактико-педагогічним, психологічним та психолінгвістичним. В таблиці 1 наведено підходи до вивчення білінгвізму в наукових студіях деяких дослідників.

Табл. 1. Підходи до вивчення білінгвізму у наукових студіях

Підходи до вивчення білінгвізму	Дослідники
загальнотеоретичні основи	Є. Верещагін, Г. Вишневська, В. Костомаров, Н. Меш, В. Розенцвейг, М. Сігуан, А. Тюрман та інші;
лінгвістичний	Л. Блумфилд, У. Вайнерайх, В. Габдулхаков, Н. Гальсков, Н. Любимов, Р. Мильруд, Л. Щерби, Р. Юсупов та інші;
соціолінгвістичний	В. Бондалетов, І. Мечковська, І. Мусін, Ф. Харісов, Ч. Харисова та інші
психологічний	Е. Ван, Б. Беляєв, І. Зимова, Н. Імедадзе, та інші;
соціологічний	Б. Польський, Т. Скутнаб-Кангас, Н. Туктамішов, В. Штетінг та інші;
дидактико-методичний	Р. Байер, І. Бім, В. Бутцкам, Х. Воде, Дж. Кьюммінз, Л. Кошкучевіч, Д. Хорн та інші;
культурологічний	О. Колихалова, В. Сафонова, Л. Тарнаєва, В. Фурманова, І. Халєєва та інші.

Однак всі ці аспекти розглядаються передусім без достатнього системного зв'язку один з одним. Відповідного наукового уявлення про цілісний характер білінгвальної освіти донині не склалося.

Незважаючи на те, що існує велике різноманіття наукових поглядів різних вчених (соціологів, лінгвістів, психологів, педагогів, філософів) на сутність та природу білінгвізму, можна виділити дві основні концепції щодо його трактування. Перша концепція трактує білінгвізм як однаково вільне володіння двома мовами; друга передбачає значні відмінності у володінні двох мов та наявність у білінгва різних ступенів (від низького до високого) володіння нерідною мовою, хоча й передбачає користування набутою мовою в ситуації спілкування з носієм мови. Ці дві концепції відображають вузьке й широке розуміння двомовності [5; 6].

За твердженням науковців, в сучасному світі білінгвів набагато більше, ніж монолінгвів, а білінгвізм визначають як нормативне явище сучасності.

На думку Є. Верещагіна варто розрізняти три рівні білінгвізму (в залежності від мовних дій, що виконує носій мови):

- рецептивний – передбачає, що білінгв здатен лише сприймати і розуміти іншомовний текст;
- репродуктивний – здатність не лише розуміти, але і відтворювати іншомовний текст;
- продуктивний – передбачає розуміння, відтворення та генерацію власних іншомовних текстів [1].

Сучасні вимоги до випускників закладів вищої освіти, а також вплив соціально-економічних та

соціокультурних факторів передбачають формування репродуктивного та продуктивного рівня двомовності студентів. Одним із головних та ефективних способів досягнення продуктивного білінгвізму є білінгвальне навчання, що передбачає вивчення іноземної мови не лише як навчальної дисципліни, а й постійне використання цієї мови як засобу оволодіння новими знаннями [7].

На думку Л. Салехової «білінгвальне навчання трактується як взаємопов'язана діяльність викладача та студентів під час вивчення окремих предметів або предметних галузей засобами рідною та іноземною мовами, в результаті якої досягається синтез певних компетенцій, що забезпечують високий рівень володіння іноземною мовою і глибоке освоєння предметного змісту» [2]. В структурі білінгвального навчання авторка виокремлює поняття «навчання предметного знання іноземною мовою» (використання іноземної мови як засобу оволодіння здобувачами знаннями з дисципліни) і «навчання на білінгвальної основі» (дозволяє забезпечити культурний та інтелектуальний розвиток, що дозволяє успішно адаптуватися здобувачам до інших культур і соціального оточення) [2].

Таким чином, білінгвальне навчання передбачає:

- навчання предмету і оволодіння предметними знаннями в певній галузі на основі взаємопов'язаного використання двох мов (рідної та нерідної) як засобу освітньої діяльності;
- навчання іноземної мови під час оволодіння певним предметним знанням за рахунок взаємопов'язаного використання двох мов і

оволодіння іноземною мовою як засобом освітньої діяльності. Мова під час організації такого навчання розглядається, передусім, як інструмент залучення до світу спеціальних знань; зміст навчання відрізняється поєднанням предметного і мовного компонентів на всіх етапах освітнього процесу.

В науково-педагогічній літературі виділяють чотири моделі білінгвального навчання з точки зору співвідношення рідної й іноземної мов:

1) дублювальна – використовується на початковому етапі навчання, під час якої пропонується вивчення однієї і тієї ж одиниці змісту рідною та іноземною мовами;

2) адитивна, за якої передбачається вивчення іноземною мовою додаткової інформації, яка частково або суттєво збагачує зміст матеріалу, що вивчається рідною мовою;

3) паритетна, за якої рідна й іноземна мова використовуються рівномірно в розкритті змісту предметів;

4) домінуюча, за якої обсяг іноземної мови перевищує рідну [4].

В даний час в різних країнах накопичено певний досвід білінгвального навчання. Передусім це стосується регіонів з двомовним середовищем (Бельгії, Канаді, Німеччині тощо, значного поширення це явище набуло і в країнах ЄС. Білінгвальне навчання в Україні перебуває на стадії становлення, переважно використовується вибіркоче білінгвальне навчання з провідною метою – збагачення комунікативно-мовної практики здобувачів.

Необхідність впровадження білінгвального навчання майбутніх учителів природничих дисциплін обумовлена низкою переваг, серед яких: по-перше, це можливість займатися науковою діяльністю спільно з іноземними вченими, приймати участь у міжнародних конференціях, семінарах, працювати з англійськими літературними джерелами; по-друге – це умова здійснення академічної мобільності та міжнародного обміну студентами; по-третє – підвищення мотивації до вивчення іноземної (англійської) мови як професійно необхідної якості у здобувачів вищої освіти. Вивчення природничих дисциплін на іноземній (англійській) мові дозволяє сформулювати білінгвальну компетенцію в рамках вивчення спеціального професійно-спрямованого вивчення іноземної мови.

Формування білінгвальної компетенції слід розглядати як одну із структурних ланок професійної комунікативної компетенції. Слід зазначити, що рівень сформованості комунікативної компетенції є одним з показників професіоналізму випускника закладу вищої освіти як фахівця. Для ефективного впровадження в систему освіти білінгвального навчання необхідно підготувати фахівців, що володіють навичками інтеграції іноземної мови в немовних предметних галузях, зокрема, викладання природничих дисциплін.

Поділяючи думку Л. Салехової [2], білінгвальну компетенцію майбутнього вчителя можна трактувати

як дидактичну категорію, що позначає сукупність загальних і спеціальних предметних і міжпредметних знань, навичок і умінь, що забезпечують можливість здійснення успішної професійної діяльності в школі в умовах міжкультурного спілкування рідною та іноземною мовами.

Дослідниця Н. Сорочкіна також розглядає в якості освітнього результату білінгвального навчання базову білінгвальну компетенцію [4]. Даний тип компетенції синтезує загальномовний, спеціально-мовний, предметний, комунікативно-культурознавчий компоненти і забезпечує здатність особистості до використання мови як засобу самоосвіти [4, с 16].

За твердженням З. Смірної, однією з найважливіших дидактичних умов успішної педагогічної діяльності реалізації білінгвального навчання є високий рівень розвитку як професійно-предметної, так і іншомовної комунікативної компетенції педагога [3, с.15]. На практиці лише невелика частина викладачів закладів вищої освіти використовують білінгвальне навчання природничих наук або його елементи в своїй діяльності. Це пов'язано з низкою проблем, а саме: відсутність чіткої цілісної методичної системи білінгвального навчання природничих наук; відсутність білінгвальних програм, що визначають співвідношення робочих мов на заняттях, підручників і методичних посібників для студентів рідною та іноземною мовами; недостатній рівень володіння іноземною (англійською) мовою як викладачів, так і студентів; необхідність розробки нових критеріїв оцінки роботи студентів, які б оптимально відображали знання з природничих наук та методик їхнього навчання з боку використання двох мов та інші.

Слід зазначити, що білінгвальне навчання майбутніх учителів природничих дисциплін вимагає тривалої і масштабної методичної підготовки з боку викладача та відповідної кафедри, попередньої діагностики студентських груп з виявлення рівня оволодіння як фаховими й методичними дисциплінами, так і англійською мовою, і принципово іншої організації навчальної діяльності на заняттях. Нами визначено етапи підготовки до реалізації білінгвального навчання. Перший етап – методичної підготовки, передбачає пошук і розробку білінгвальної літератури і бібліотеки: електронних підручників, глосарію, методичних розробок, тестів, відеоматеріалів з відповідних дисциплін на двох мовах. Цей етап може об'єднувати роботу різних фахівців і навіть кафедр.

Наступний етап – розробка навчальних, робочих програм і навчально-методичних комплексів дисциплін, які будуть викладатися на двох мовах.

У навчальних програмах крім змісту освіти позначаються мета білінгвального навчання, варіанти тематичного планування, рекомендації щодо матеріально-технічного забезпечення навчальної дисципліни, критерії оцінювання білінгвальної роботи студентів.

При розробці навчальних програм із застосуванням білінгвального навчання зазвичай враховують 4С: Content (зміст), Communication (спілкування), Cognition (розумові здібності), Culture (культурологічні знання).

Реалізація білінгвального навчання майбутніх учителів природничих дисциплін передбачає: активну допомогу викладача в навчанні; використання різноманітного пізнавального матеріалу; інтенсивну взаємодію суб'єктів освітнього процесу і продукту оволодіння іноземною мовою; впровадження культурного компонента в предметний зміст; розвиток мисленневих навичок в процесі освоєння іноземної мови; неперервність навчання та підвищення кваліфікації викладачів, які володіють іноземною мовою і основами дисциплін.

На якість формування білінгвальної компетентності у студентів впливає вибір форм і методів викладання. Найбільш ефективними, на нашу думку, будуть такі форми навчання: групова, парна та індивідуальна. Серед методів виділяємо активні, інтерактивні, проектні з застосуванням інноваційних інформаційних технологій, різноманітних он-лайн платформ та сервісів для створення дидактичного матеріалу. Варто вибрати спільну думку багатьох дослідників – на необхідності ведення глосарію. Зі студентами, які володіють певним рівнем білінгвальної предметної компетенції, доцільні білінгвальні заняття, що передбачають роботу з автентичним підручниками, читання і обговорення наукових статей англійською мовою, підготовка доповідей і участь в міжнародних конференціях, забезпечення стажування в англомовних вузах.

Для більшої ефективності вважаємо, що заняття повинно закінчуватись педагогічною рефлексією, спрямованою на аналіз задоволеності студентів і викладачів організацією і результатами подібної роботи, що є орієнтиром для наступного заняття. Зниженню психологічних бар'єрів і адаптації студентів до білінгвального навчання сприяє створення умов для підтримки мотивації до оволодіння професійними знаннями, формування необхідними комунікативними навичками й уміннями рідною та іноземною мовами. Зокрема це передбачає забезпечення динамічної взаємодії комунікативного і пізнавального інтересу; психолого-дидактичне обґрунтування компонентів змісту білінгвального навчання тощо.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Таким чином, досліджуючи проблему білінгвального навчання можна стверджувати, що та впровадження обґрунтованої методики білінгвального навчання в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. Разом з тим, об'єктивна необхідність та соціальна значущість процесу вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін, а також недостатня теоретична і практична розробленість проблеми професійної підготовки студентів на білінгвальній

основі потребує подальшого вирішення. Перспективами подальших досліджень вбачаємо у розробці навчально-методичних комплексів (навчальних посібників, навчальних та робочих програм, задачників, глосаріїв, та інших навчальних матеріалів на різноманітних інформаційних носіях).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Верещагин Е.М. Вопросы теории речи и методики преподавания иностранных языков. Москва : Изд-во Моск. уни-та, 1969. с. 38-45.
2. Салехова Л.Л. Дидактическая модель билингвального обучения математике в высшей педагогической школе: дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.01 - Казань, 2008. 447 с.
3. Смирнова З. М. Англо-русское билингвальное пособие по физике. М. : КДУ, 2008.
4. Сорочкина Н.Е. Интегративная модель билингвального обучения в современной российской школе: дисс. канд. пед. Наук: 13.00.01. Великий Новгород, 2000. 228 с.
5. Ширин А.Г. Билингвальное образование в отечественной и зарубежной педагогике: автореф. дис. на соиск. науч. степени д-ра пед. наук.: 13.00.01. Великий Новгород, 2007. 54 с.
6. Kaplan R.B. The Oxford Handbook of Applied Linguistics. Oxford: Oxford University Press, 2004.
7. Mesthrie R. Concise Encyclopedia of Sociolinguistics. Oxford: Elsevier Press, 2001.
8. Romaine S. Language in Society: An Introduction to Sociolinguistics (2nd edition). Oxford: Oxford University Press, 2000.

REFERENCES

1. Vereshhagin, E.M. (1969) *Voprosy teorii rechi i metodiki prepodavaniya inostrannyh yazykov* [Questions of the theory of speech and methods of teaching foreign languages]. Moskva.
2. Salekhova, L.L. (2008) *Didakticheskaya model' bilingval'nogo obucheniya matematike v vysshej pedagogicheskoy shkole* [Didactic model of bilingual teaching of mathematics in the higher pedagogical school]. Kazan'.
3. Smyrnova, Z.M. (2008) *Anghlo-russkoe bylynghvaljnoe posobyie po fyzike* [English-Russian bilingual textbook in physics]. Moskva.
4. Sorochkina, N.E. (2000) *Integrativnaya model' bilingval'nogo obucheniya v sovremennoj rossijskoj shkole* [An integrative model of bilingual education in the modern Russian school]. Velikij Novgorod.
5. Shirin, A.G. (2007) *Bilingval'noe obrazovanie v otechestvennoj i zarubezhnoj pedagogike*. [Bilingual education in domestic and foreign pedagogy]. Velikij Novgorod.
6. Kaplan, R.B. (2004) *The Oxford Handbook of Applied Linguistics*. Oxford.
7. Mesthrie, R. (2001) *Concise Encyclopedia of Sociolinguistics*. Oxford.
8. Romaine, S. (2000) *Language in Society: An Introduction to Sociolinguistics (2nd edition)*. Oxford.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПЛЮЩ Валентина Миколаївна – доктор педагогічних наук, доцент в.о. декана природничо-географічного факультету Центральноукраїнського педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: підготовка вчителів природничих дисциплін; методика та історія викладання хімії у закладах вищої освіти

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PLYUSHCH Valentina Nikolayevna – Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Acting Dean of Natural and Geographical Sciences Department.

Circle of scientific interests: preparation of teachers of natural sciences; methodology and history of teaching chemistry in institutions of higher education.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2021 р.

УДК 530.145

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-198-55-59

САДОВИЙ Микола Ілліч –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6582-6506>
e-mail: smikdpu@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО НАВЧАННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інноваційний розвиток професійної освіти визначається в наступних документах: «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.» та інших. Проте положення Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) вже не регламентують діяльність технікумів і коледжів, які, згідно Закону України «Про освіту» (2017 р.), віднесено до іншої освітньої ланки професійної освіти – фахової передвищої освіти.

Проблеми методології розвитку професійної освіти, аспекти фахової передвищої освіти, зокрема педагогічних, інженерних та ін. коледжів із підготовки фахівців приділяли увагу: С. Батишев, А. Бевз, В. Білецький, С. Гончаренко, Дж. Зантворт, М. Згуровський, І. Зязюн, Т. Десятов, В. Кремень, Н. Кузьміна, В. Луговий, С. Ніколаєнко, В. Орлов, В. Радкевич, Є. Руденко, С. Сисоєва, О. Савченко, А. Юрченко та ін.

Нині в Україні функціонує більше 700 коледжів і технікумів, які охоплюють 380 тисяч студентів. Щорічно випускається близько 100 тис. фахівців цієї ланки освіти. Частина випускників продовжують навчатися на бакалавраті. Проте тривалі дискусії з проблеми, що робити з технікумами та коледжами приводять до певної невизначеності. Особливе місце в цій системі належить педагогічним коледжам, які готують фахівців для Нової української школи. Постановою Кабінет Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 затверджено Державний стандарт початкової освіти. Аналогічно це зроблено у Національній рамці кваліфікацій. Така освіта передбачає всебічний розвиток дитини, її здібностей, творчості через уміле формування компетентностей та окреслення наскрізних умінь в рамках певних вікових та індивідуальних психофізіологічних

особливостей, усвідомлення цінностей та допитливості [1]. У вказаних документах концептуальною метою окреслено становлення світогляду учня початкової ланки, як суб'єкта життєдіяльності, завдяки сформованості системи взаємопов'язаних ключових, загально-предметних і предметних компетентностей. Відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 1) компетентність розглядається, як інтегрована якість особистості, що являє собою динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, проводити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [2].

Проте Міністерством освіти і науки України навчання загальноосвітніх дисциплін у педагогічних коледжах здійснюється за навчальними програмами загальної загальноосвітньої середньої освіти. Простежується суперечність створена штучно: заклади фахової передвищої освіти мають готувати фахівців для виробничої сфери чи продовження навчання у фахових закладах вищої освіти (ЗВО) за скороченим терміном навчання, а випускники закладів загальної середньої освіти (ЗСО) готуються в основному до задачі зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), адже 80 % з них продовжують навчатися у ЗВО. Тому постала проблема, яку необхідно вирішувати. Ми розглянули її на прикладі фахової передвищої освіти педагогічних коледжів. На нашу думку, вивчення навчальних предметів має проводитися: за професійним спрямуванням; формувати світоглядну компетентнісну модель початкової освіти; за інтегративним принципом формування змісту фахової передвищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закон України «Про вищу освіту», що набув чинності